

Profilaktyka w przedszkolach – przegląd trendów w Polsce i na świecie

**dr Blanka
Poćwiardowska**

Zadanie współfinansowane ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów Hazardowych na zlecenie Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

**Profilaktyka w przedszkolu
– teoria i praktyka**

Plan wystąpienia

1. Wyzwania związane z profilaktyką prowadzoną dla dzieci w wieku 3–6 lat.
2. Wczesna profilaktyka a warunki i efekty rozwoju.
3. Profilaktyczne znaczenie poziomu funkcji wykonawczych dzieci w wieku 3–6 lat – czynniki ryzyka i chroniące.
4. Przykłady działań profilaktycznych.

1

**Wyzwania związane z profilaktyką
prowadzoną dla dzieci w wieku
3–6 lat**

- ▶ Większość działań profilaktycznych na świecie skoncentrowana jest na działaniach skierowanych do dzieci i młodzieży uczęszczających do szkoły i ich rodziców oraz nauczycieli.
- ▶ Systemy edukacyjne europejskie i światowe (krajów rozwiniętych) za wiek szkolny uznają 5. bądź 6. rok życia.

2

Wczesna profilaktyka a warunki i efekty rozwoju

Profilaktyka

Działania skierowane na warunki rozwoju dziecka

Jakie jest środowisko życia dziecka
– warunki przestrzenne, materialne
i społeczne, w których żyje?

Działania związane z efektami rozwoju

Jakie jest dziecko?

M. Deptuła na podstawie koncepcji społecznej psychologii rozwoju A. Brzezińskiej (2001)

Wiele działań skierowanych na odpowiednie **warunki i efekty rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym** dotyczy **profilaktyki selektywnej** (skierowanej do grup narażonych na przyszłe trudności) albo **wskazującej** (gdzie te trudności już się pojawiły).

Wyniki badań wskazują na ścieżki ryzyka,
w których **znaczenie dla podejmowania zachowań
ryzykownych mają wczesne warunki rozwoju
dziecka i w konsekwencji efekty jego rozwoju.**

3

**Profilaktyczne znaczenie
poziomu funkcji wykonawczych
dzieci w wieku 3–6 lat**

Funkcje wykonawcze, czyli zarządzające, są podstawą umiejętności potrzebnych do wykonywania różnych zadań i na ich podstawie możemy przewidywać dalszy rozwój dziecka.

W skład funkcji wykonawczych wchodzi najczęściej wymieniane 3 szerokie kategorie umiejętności:

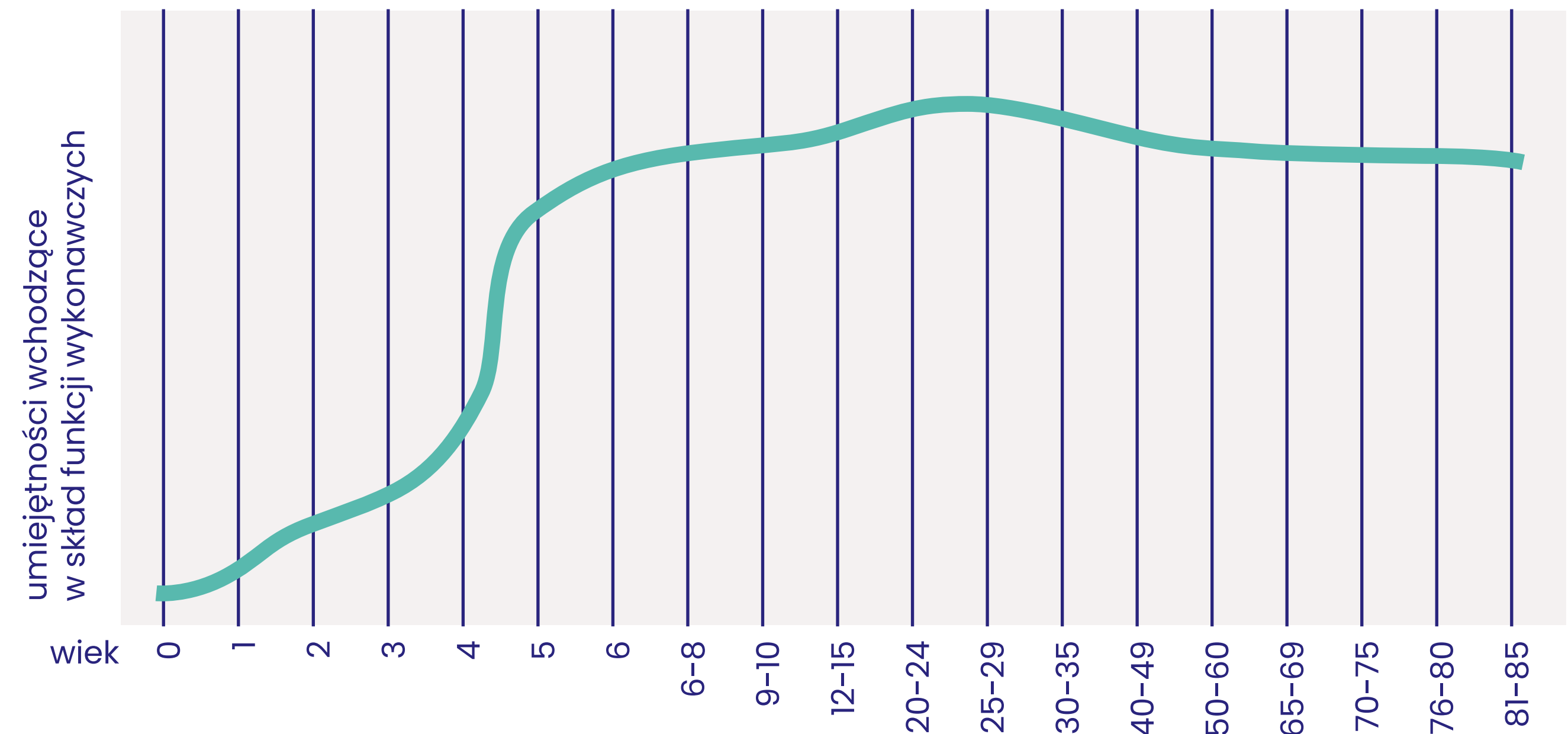
- ▶ kontrola hamowania reakcji,
- ▶ pamięć robocza,
- ▶ elastyczność/gibkość poznawcza.

Funkcje wykonawcze stanowią również bazę dla takich umiejętności jak m. in.:

- ▶ powstrzymywanie się od odruchowych bądź impulsywnych reakcji,
- ▶ rozwiązywanie problemów,
- ▶ planowanie czynności i ich inicjowanie połączone z elastyczną realizacją (pomimo wystąpienia czynników zakłócających),
- ▶ monitorowanie aktywności zorientowanej na cel.

Funkcje wykonawcze kształtują się przez całe dzieciństwo i okres dojrzewania, ale krytycznym momentem ich rozwoju jest czas od 3. do 5. roku życia.

Rozwój umiejętności wchodzących w skład funkcji wykonawczych w toku życia

<https://developingchild.harvard.edu/resources/inbriefs/inbrief-executive-function/>

Poziom koncentracji uwagi pozwala
z większym prawdopodobieństwem przewidzieć
osiągnięcia szkolne niż przejawy zachowań
społeczno-emocjonalnych (internalizacyjnych
i eksternalizacyjnych) oraz kompetencji społecznych.

Samoregulacja emocji (część FW) uwzględniająca:

- ▶ kontrolę hamowania reakcji,
- ▶ koncentrację uwagi,
- ▶ pamięć roboczą,

badana wśród dzieci w wieku przedszkolnym była w znacznym stopniu powiązana z wczesnymi umiejętnościami matematycznymi.

Ocena:

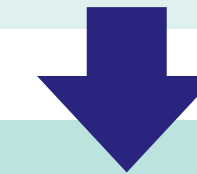
- ▶ kontroli emocjonalnej,
- ▶ przerzutności uwagi,
- ▶ rozpoczynania zadania,

pozwała przewidywać przyszłe osiągnięcia w wieku adolescencji.

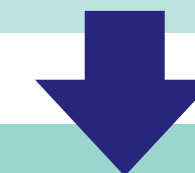
Wczesne problemy pojawiające się w rozwoju funkcji wykonawczych zwiastują:

- ▶ nadużywanie alkoholu,
- ▶ nadużywanie środków psychoaktywnych,
- ▶ przestępczość w wieku dorastania,
- ▶ uzależnienie od hazardu w dorosłości.

Niski poziom funkcji wykonawczych

Zaburzenia zdolności poznawczych np. obniżona zdolność koncentracji uwagi, percepcji wzrokowej, koordynacji

Problemy w nauce i obniżona zdolność do radzenia sobie z nimi

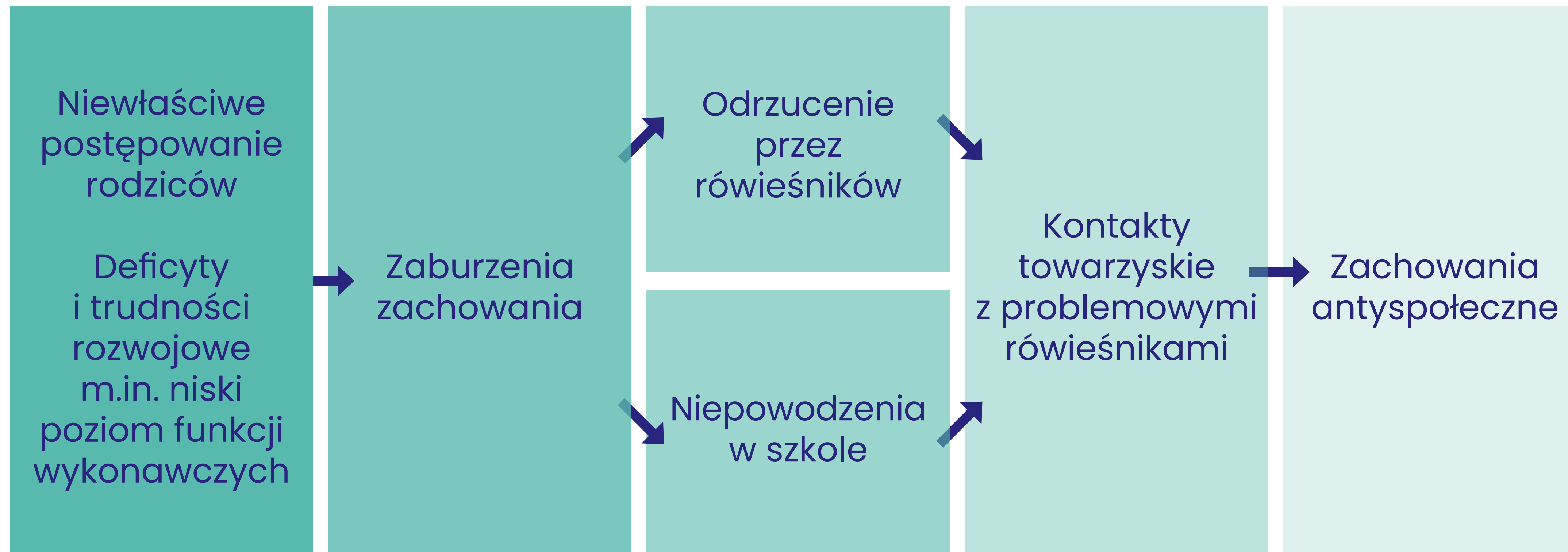

W młodszym wieku szkolnym odrzucenie przez rówieśników

W okresie dorastania przyłączenie się do grup rówieśniczych, w których normą jest używanie substancji psychoaktywnych

Indywidualna ścieżka ryzyka sięgania po substancje psychoaktywne zapoczątkowana niskim poziomem funkcji wykonawczych opracowana przez M. Deptułę (2005) i rozwinięta przez B. Poćwiardowską

Model rozwoju zachowań antyspołecznych. Adaptacja K. Ostaszewskiego (2014) modelu G. Pattersona i wsp. (1989) rozwinięty przez B. Poćwiardowską

4

Przykłady działań profilaktycznych związanych z EFEKTAMI ROZWOJU

HEAD START

Kreatywny program nauczania dla przedszkoli (w wieku 3-5 lat) obejmuje interaktywne, angażujące zajęcia, aby wspierać edukację i gotowość szkolną dzieci.

HEAD START wspomaga rozwój empatii, przyjaźni, regulacji emocjonalnej i umiejętności rozwiązywania problemów oraz wspiera dzieci doświadczające traumy i/lub wyzwań behawioralnych.

Program dla rodziców (Ready Rosie) – część HEAD START

Program angażuje rodziców dzieci od 0 do 5 r. ż. i wspiera wczesne uczenie się, które ma pozytywny wpływ na tworzenie więzi w rodzinie i wyniki edukacyjne dzieci.

D.A.R.E.

Program Edukacji Przeciwdziałania Narkomanii
(Drug Abuse Resistance Education D.A.R.E. ®)

Podstawowy program ma na celu przygotowanie dzieci i młodzieży (od 5 do 15 roku życia) do unikania nadużywania substancji psychoaktywnych i przemocy w okresie dojrzewania.

Cele programu D.A.R.E. dla dzieci w wieku od 5. roku życia

Lekcje z dziećmi od 5. roku życia trwające od 15 do 20 minut prowadzi odpowiednio przygotowany umundurowany oficer policji, obejmują takie tematy, jak:

- ▶ przestrzeganie prawa,
- ▶ bezpieczeństwo osobiste,
- ▶ korzystne i szkodliwe stosowanie leków i narkotyków.

4

**Przykłady działań
profilaktycznych skierowanych
na WARUNKI ROZWOJU**

Przykłady działań skierowanych do rodziców:

- ▶ Krąg ufności B. Powell i in. (2015)
- ▶ Interwencja skierowana na więź między rodzicami a dzieckiem (VIPP-SD) w pracy terapeutycznej z rodzicami dzieci z grupy ryzyka rozwojowego (2015)
- ▶ Wspomaganie rozwoju kompetencji wychowawczych rodziców dzieci w wieku przedszkolnym B. Poćwiardowska

Wspomaganie rozwoju kompetencji wychowawczych rodziców dzieci w wieku przedszkolnym

CELE PROGRAMU

WSPOMAGANIE ROZWOJU KOMPETENCJI WYCHOWAWCZYCH RODZICÓW DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM, TWORZENIE WARUNKÓW DO:

Wzbogacania wiedzy o rozwoju dziecka i jego wybranych uwarunkowaniach

C1

Rozwijania umiejętności wychowawczych

C2

Zwiększania poczucia sprawstwa w kontakcie z własnym dzieckiem

C3

Korzystnych zmian w wybranych aspektach sytuacji rodziny

C4

Sposób pracy z rodzicami

warsztaty **18h** podzielone na **6 spotkań** dla rodziców

Szkolenie dla pedagogów, psychologów, socjoterapeutów

25h zajęć warsztatowych dla posiadających
doświadczenie w pracy z grupami dorosłych
(bez doświadczenia 50h)

Dziękuję za uwagę

**dr Blanka
Poćwiardowska**

Zadanie współfinansowane ze środków Funduszu Rozwiązywania Problemów
Hazardowych na zlecenie Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

Profilaktyka w przedszkolu – teoria i praktyka

